

BRANIMIR

SAKAČ

U

POTRAZI

ZA

NOVIM

ana

kuštrak

korper

Jedan od najznačajnijih hrvatskih skladatelja XX. stoljeća zasigurno je Branimir Sakač (1918.-1979.), s čime bi se deklarativno mnogi složili. Branimir Sakač poznato je ime, značajan kao jedan od osnivača opatijske Tribine suvremene glazbe i Muzičkog informativnog centra te kao jedan od aktivnih sudionika Muzičkog biennalea Zagreb. Ipak, Sakačeva glazba danas najčešće pripada domaćim obljetničarskim koncertima hrvatske suvremene glazbe, što ne čudi uzevši u obzir da, bez obzira što spada u krug "suvremenih" skladatelja, Sakačevo stvaralaštvo ipak pripada povijesti. S obzirom na značajnost samog Sakača kao skladatelja, problem postoji utoliko što je senzibiliziranost šire publike za "suvremenu" glazbu u Hrvatskoj poprilično skromna, pa je tako i Sakač završio na marginama ne samo kada je njegova glazba u pitanju već i kada je u pitanju njegov širi značaj kao jednog od glavnih aktera i inicijatora suvremenih glazbenih strujanja.

Branimir Sakač diplomirao je kompoziciju na Muzičkoj akademiji u Zagrebu u klasi Franje Dugana starijeg. Iako je njegovo formalno obrazovanje zapravo bilo konzervativno, Sakačev opus izrazito je raznolik i proteže se

od obrada folklornih pjesama, preko simfonijskih djela do kompozicija ostvarenih u konkretnom i elektroničkom mediju. Tokom života bio je aktivan ne samo kao profesor, prvo na srednjim muzičkim školama, a kasnije i Akademiji dramskih umetnosti u Novom Sadu, već je radio i kao muzički direktor na Radio Zagrebu, kao voditelj muzičkog odjela Radio Rijeke, te na Radio Zagrebu kao voditelj redakcije ozbiljne glazbe. Njegov rad na radiju, kao i njegova veza s radijem kao medijem, utjecao je uvelike na njegovo stvaralaštvo jer je upravo Sakač bio jedan od pionira elektroničke glazbe i pripadajućih tehnika u Hrvatskoj. Godine 1965. Sakač je osnovao i eksperimentalni atelje FONAT, posvećen umjetničkom istraživanju odnosa zvuka, svjetla, pokreta i prostora, rezultirajući onime što je nazvao "fonoplastikom". Sakač je zapravo bio jedan od pionira medijske umjetnosti u Hrvatskoj, a taj je dio njegova stvaralaštva velikim dijelom povezan s njegovim radom na filmu, pogotovo animiranom.

Sakač je, naime, kao jedan svestran i progresivan suvremeni skladatelj toga doba, u svojem opusu ostavio i nemali broj filmske glazbe, što bi se, s jedne strane, moglo smatrati neočekivanim uzevši u obzir činjenicu da su filmsku glazbu pisali najčešće skladatelji koji nisu bili jako koncentrirani na stvaranje umjetničke glazbe. S druge strane, takvi su njegovi interesi zapravo sasvim razumljivi uzevši u obzir fonoplastiku te Sakačev stav o novoj glazbi, odnosno novom zvuku, o čemu je često pisao. Njegovi tekstovi, kritike i studije za brojne publikacije bili su pokušaj diskusije, kritičkog osvrtu pa i teorijskog utemeljenja vlastitog skladateljskog rada. Upravo je i po tome Sakač rijedak slučaj na domaćoj umjetničkoj sceni.

Ono što Sakača opisuje kao skladatelja i umjetnika prvenstveno je njegova stilaska glazbena raznolikost i uronjenost u mnoga suvremena zbivanja. U tome se njegova suvremenost najviše i očituje. Raznolikost njegova opusa zapravo je samo još jedan dokaz njegovog istraživačko-stvaralačkog impulsa koji je u konačnici rezultirao originalnošću njegove glazbe. Novi zvuk kojem je težio dolazio je iz nekoliko izvora. Ponekad se radilo o korištenju elektroničkih i sintetskih zvukova ili njihovoj integraciji u “tradicionalna” djela, a ponekad o iskorištavanju “tradicionalnih” instrumenata na nove načine. Kao pionir na brojnim područjima, Sakač je stalno stremio istraživanju nove zvukovnosti, a upravo se iz njegovih tekstova vidi da je svaki njegov kreativni impuls bio rezultat fascinacije određenim medijem. Zbog toga se ponekad može činiti da su dijelovi njegova opusa nastali kao puka eksperimentalna potreba za korištenjem nečeg novog bez dubljeg ulaženja u zakonitosti određenog medija.

Sakač u svojoj glazbi, koja katkada ne uključuje samo auditivni podražaj, traži opći smisao Novog. On ga kroz svoju glazbu nastoji definirati. Iako se Sakač jako često u svojim kompozicijama služio literarnim predlošcima, glazba koju je pisao ne sadrži deskriptivne značajke, već kroz dramaturšku smislenost nastoji prenijeti ideju novoga, odnosno ideje i asocijacije koje suvremeni skladatelj ravnopravno prenosi suvremenom slušaču. Sakač je vjerovao u takav komunikacijski proces u kojem, da bi umjetnički sadržaj bio shvaćen, on mora počivati na onom vremenski suvremenom. S druge pak strane, suvremenost svakog okruženja neminovno je ograničeno njegovom tradicijom, stoga je i asocijativnost, pa posredno i razumljivost novog zvuka njome uvjetovana. Na kontinuumu

suvremenog epigonstva s jedne strane i novog radikalizma s druge strane, Sakač se nalazio negdje u sredini, što ipak govori o funkcionalnosti njegove glazbe koja kroz povezanost s filmom, medijima ili likovnim umjetnostima najčešće nije tražila dodatnu izvan-glazbenu “obojanost” glazbenog sadržaja, već širu kontekstualizaciju novog zvuka. Ipak, takav je pristup za Sakača bilo ono novo što je zastupao, vjerojatno i sam svjestan činjenice kako bi se takav stav mogao protumačiti kao nedovoljno umjetnički. Takav je pristup pogotovo vidljiv u pojedinim ostvarenjima njegove glazbe za igrani i animirani film, gdje umjetničko postaje djelo u cjelini, a ne samo njegov zvukovni ili vizualni dio.

Sakačeva nastojanja za integracijom suvremenog u glazbi i povezivanjem glazbe sa suvremenim umjetničkim strujanjima (zvukovnim, vizualnim i tehnološkim) u drugim umjetnostima, ostala su na neki način zarobljena u njegovu opusu. Njegovo znanje, operativna uključenosti u suvremena glazbena zbivanja, a pogotovo njegov skladateljski i spisateljski angažman, sve to moglo je postati temelj za razvoj jednog novog smjera promišljanja u glazbi ili čak škole. Bez smisla za samopromociju, uz mnogo truda, volje, kreativnosti i istraživanja, Sakač je završio na mjestu u povijesti hrvatske nove glazbe o kojem se ponešto zna, ali koje ne govori ništa revolucionarno. Ipak, s obzirom da je Hrvatska, osim u iznimnim slučajevima, uvijek zapravo i bila na marginama suvremenih zbivanja, Sakač kao kompleksna umjetnička ličnost, širokih interesa poduprtim velikim umjetničkim angažmanom može svojim djelima puno toga reći o onome što je uistinu bilo suvremeno na ovim prostorima, uzevši u obzir sva njegova ograničenja.